

své vnitřní poměry a dovedeme obrodný proces tak daleko, že jednou ve volbách si zvolíme státníky, kteří budou mít tolik statečnosti, cti i politického umu, aby takové vztahy ustavili a udrželi. To je ostatně problém naprosto všech vlád všech menších států světa.

Letošního jara vrátila se nám znovu jako po válce velká příležitost. Máme znovu možnost vzít do rukou naši společnou věc, která má pracovní název socialismus, a dát jí tvar, který by lépe odpovídal naší kdysi dobré pověsti i poměrně dobrému mínění, jež jsme o sobě původně měli. Toto jaro právě skončilo a už se nevrátí. V zimě se všecko dovíme. Tím končí toto naše prohlášení k dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům, vědcům, technikům a všem. Napsáno bylo z podnětů vědců.

(červen 1968)

ZVÝŠENÝM HLASEM

Jaroslav Seifert

Jsou věci tak známé, že se vzpěčujete znovu je připomínat. A přece je to někdy nutné, protože hlasy, které se pokoušejí je záměrně zlehčovat a popírat, neustávají.

Jednou z těchto věcí, pro nás zřejmých a nepopíratelných, je fakt, že naši umělci v minulosti dostatečně prokázali a dnes více než zřetelně osvědčují svou víru v pravdu socialismu. A bylo mezi námi dosti těch, kteří za tuto víru dali život.

Chci však v této chvíli hovořit za spisovatele. To je můj úkol.

Snad není ani zapotřebí znovu připomenout tu skutečnost, že v naší malé zemi nebyla a ani nemohla v minulosti vzniknout bohatá a dobře organizovaná třída buržoazní, taková, jakou známe dodnes ještě na Západě i v jiných světadílech. Bylo u nás jen několik jednotlivců a z nich mnozí byli cizinci. Byli jsme i v minulosti národem pracujících. A pak nejen demokracie, ale i socialismus nalézaly u nás ty nejpříznivější podmínky. A právě tak ani v kulturní oblasti nebylo spisovatelů, kteří by své práce

zasvěcovali kultu bohatství a kapitalistických metod. V knihách našich starších spisovatelů, které je možno označit, nikoli však s příhanou, za spisovatele měšťanské společnosti, často jasně zazněly věty proti sociálnímu útlaku a slovo vpravdě lidského vztahu k dělnictvu a proletariátu. Mohl bych vysypat bezpočet přesvědčujících příkladů. Není to zapotřebí. Snadno si na ně vzpomenete.

Vývoj k uvědomělé literatuře socialistické, který manifestačně začal po první světové válce a pokračoval všechna léta první republiky, po roce čtyřicátém pátém se ovšem nezastavil. Po první světové válce téměř všichni mladí básníci a spisovatelé stáli mezi zakladateli KSČ. A ze starších ti nejvýznamnější.

Proto tím vášnivěji a rozhodněji odmítáme všechny pomlavy a všechna podezření, jako by myšlenka na nějakou kontrarevoluci proti komunistické straně a pokusy přiblížit se k snahám západních imperialistů mohly vzniknouti v řadách československých spisovatelů. Takové záměry a plány byly nám cizí. A nejen nám spisovatelům. Byly cizí celému našemu národu. Po zkušenostech z let nacistické okupace, kterou přemnoží z nás prožili v mužných letech svého života, bylo by zpozdilé se domnívat, že jsme zapomněli.

Nezapomněli jsme ani na zradu západních spojenců. A nikdo z naší vlasti ještě nevyslovil, že byl by ochoten na to vše zapomenout. A tak všechna podobná podezření zdají se nám směšná.

Přestáváme se však smát, když zjišťujeme, že za kontrarevoluci je označováno každé myšlení, které je sice socialistické, ale není sterilní a dogmatické a znamenalo pro nás jen posílení socialistických myšlenek naší země. A jestliže všichni naši spisovatelé — ale mohl bych mluvit o všech tvůrčích lidech našeho národa — s upřímným a radostným zaujetím uvítali letošní obrodný proces, přerušovaný prozatím srpnovým přeryvem, chci tvrdit, že myšlenka socialismu s lidskou tváří byla všem vlastní a samozřejmá. Vždyť to byli právě spisovatelé, kteří snad ještě dříve než samotní politici tuto myšlenku — ostatně ve spojení se socialismem zcela logickou a nezbytnou — vyjádřili předtím ve svých knihách.

A toto chtěl bych říci zvýšeným hlasem. Jak by mohli naši spisovatelé zůstatí stranou tohoto procesu, který zachvátil nejen celou KSČ, ale všechny pracující lid a celý národ? Jak by mohli? I opoždění za těmito událostmi bylo by hanbou!

Samozřejmě, že psali v těch dnech a domýšleli věci, které tento proces se vzrušeným, ale plodným chvatem přinášel a navozoval. Nebyly to jen šance a příležitosti, ale i osudové postavení každého tvůrčího člověka a spisovatele v první řadě. Neboť umělec má sloužit, jak říkal už

E. F. Burian, a ne posluhovat, a angažovanost na úsilí národa je povinností každého umělce. Nebyl by jím, kdyby to nechápal. A to, co se dělo u nás, mohli by nám dnes spíše závidět ti, kteří nás chtějí kárat.

Byli to ovšem političtí pracovníci, kteří měli možnost zlomití ponorou moc. Ale snad to nebude pokládáno za domýšlivost, když řekneme, že byli to umělci, kteří již dříve pokoušeli se uniknout z dosahu této moci.

Nechť to nezní jako fráze, je to prostá zkušenost posledních měsíců – jestliže kdy tvořili spisovatelé uprostřed svého lidu, bylo to vpravdě tentokrát. Uvědomili si to i naši dělníci a neváhali to přiznat. Jsme jim za to vděční. Jestliže byly kdy zbořeny uměle přehrady mezi spisovatelem a lidem, bylo to v této době. Jsme s lidem svázáni a jsme mu věrni a provždy mu věrni zůstanem. Není pro nás jiné cesty a jiných možností. A kdyby se byli spisovatelé někdy i pomýlili, ale o tom nejsem nikterak přesvědčen, jejich omyl nemohl být diktován ničím jiným než odvážnou snahou prospěti věci socialismu, věci našeho lidu i národa.

Dlouhé roky tíživého mlčení mohou pochopitelně omluvit i leccos překotného. Ale nevzpomínám si na nic, co by se dalo takto označit.

Jsem rád, mohu-li vám v této chvíli prohlásit, že jsme skončili práci i v naší rehabilitační komisi. Nemohli jsme sice odčinit všechny křivdy. Takovou možnost jsme v rukou neměli. Ale přece jen jsme se pokusili tyto křivdy zmírnit a pomoci tam, kde by to bylo zapotřebí. Zdá se nám, či spíše věříme, že tato naše práce nebyla marná, a nelitujeme jí. Nechtěl bych tu již opakovat, co řekl Alexander Dubček o lásce k vlasti. Bylo to sdostatek citováno a podtrženo ve všem našem tisku. Použiji však této příležitosti, abych znovu připomněl, že dnes – zcela v souladu se slovy prvního tajemníka – ani nám není nic tak vzdáleno jako laciný a halasný nacionalismus. Lásku k této zemi, k jejímu lidu především, lásku k její mateřštině a ke všemu, co v této zemi za lásku stojí, chápeme jako neotřesitelný cit, duchovně povýšený a násobený právě socialismem. Ano, právě tak! Avšak zároveň s tímto citem, nikterak snadným, ale spíše zavazujícím a zodpovědným, uvědomujeme si zřetelně nutnost spolupráce socialistických sil našich národů, i když, a to nepopírám, představitelé a mluvčí některých národů, které nám mají být blízké, znovu a znovu se přičiňují, aby tento pocit socialistické sounáležitosti nám ztrpčili nejvíc. Ujišťujeme je, že marně. Nedáme se v této internacionální povinnosti mýlit. Budeme ji plnit. V zájmu míru, v zájmu socialismu, v zájmu své země. A také i proto, že i v těchto zemích máme dost a dost upřímných přátel, z nichž někteří i v té nejvypjatější chvíli nezapřeli a vyslovili – nikoliv bez rizika – své sympatie našemu národu. Nikdy na to nezapomeneme.

Tím usilovněji odmítáme nést nespravedlivé útoky a nepravdy, které nás nemohou přesvědčit. Ani nás, ani ty, přes jejichž hlavy je k nám posílají.

Však si ještě dobře vzpomínáme, kdy i ze stránek našeho tisku ozývala se slova podobná, nepravdivá, zlá a vynucená politickým mechanismem stalinského období.

Mluvil jsem o našich povinnostech internacionálních. A tu by snad bylo dobré se zmínit, že i v těchto dnech, které není možno u nás označit jako dny klidné a bezstarostné, chceme reklamovat právo pro každého našeho spisovatele, aby sám si rozhodl, kam si chce odnésti své pero a svůj pracovní blok. Ať to slyší všichni, kteří tu nejsou s námi. Posíláme jim své nevyčítavé a přátelské pozdravy. Respektujeme jejich rozhodnutí a jejich plány. Věříme, že se vrátí. A uvítáme je srdečně.

Nejedno velké dílo, které je význačnou ozdobou národních kultur, vzniklo mimo hranice autorovy vlasti. Říkám nejedno, a je jich bezpočet. I když sám, a to říkám ve skromnosti, jsem přesvědčen, že bych těžko žil a ještě hůře pracoval, kdybych nemohl dýchat sladký a voňavý vzduch této země.

Ještě bych chtěl se obrátit ke spisovatelům zemí, jejichž orgány k nám mluví o přátelství, které jsme my snad měli narušit. Jsou mezi nimi jistě i ti, kteří z vlastní kruté zkušenosti dobře vědí, co znamená a co slibuje hlaveň děla namířená proti jejich domovu.

Škoda, že nemohli vidět hlavně děl, které byly přesně namířeny na Pražský hrad a do oken našich domovů. Škoda, že nemohli počítat s námi tisíce zásahů samopalů na smutné a nevinné fasádě našeho Národního muzea. A tu bych chtěl jen připomenout, že je to stavba našeho probuzení, která je nám po Národním divadle nejdražší.

Malý, neustále ohrožený národ lne ke své historii a ještě víc miluje své památky vystavené doslova z mozolů chudých lidí. Nejsou mu jen chloubou, ale mnohem spíše i záštitou v naději na jeho cestě dějinami.

Ale i dům našich spisovatelů byl obsazen vojskem a byl nám uzavřen. I do jeho oken byla namířena děla tanků. A byl nám znepřístupňován i v době, kdy už vojska opustila ulice našeho hlavního města. Škoda, že o tom nevědí.

Není to tak dávno, kdy v naší nové historii literární byli jsme svědky, jak je marné pokoušet se vytvořit z nepravd umělecké dílo. Kolik takových nepravd jsme četli o našem lidu, o našich komunistických vůdcích i o nás samých. Poradte nám, jak je možno z těchto nepravd vytvořit pouto přátelství, po kterém i my toužíme a které je v socialismu nezbytné. A mělo by být samozřejmé.

A tato slova k vám volám od stupňů podstavce, na jehož kameni stojí tank, který v květnu v roce čtyřicátém pátém vjel první do našeho města. Byl vítán miliony rozjasněných očí a pohlazen tisíci dlaněmi našich mužů, žen i dětí.

Chlácholivá slova o přátelství nemohou však nikomu zalepit oči před skutečností, na kterou se dívají.

Chápeme dobře postavení našeho národa dnes. Dovedeme odhadnout složitost reality, jak se dnes u nás eufemisticky říká. Známe naše politické možnosti. Nebo je snad ještě neznáme? Víme, není jich mnoho, ale jsou. Bylo nám dost slavnostně, a tedy snad i věrojatně slíbeno, že budeme moci pokračovati v lednové cestě za socialismem, v nastoupené cestě obrody našeho života. Dosud nepokračujeme. Patrně nesmíme. A naopak objevují se spíše temné přízraky návratu do dob, které bychom už nechtěli prožívat.

Bylo nám slíbeno a snad i zaručeno, že nikdo nebude zasahovat do našich vnitřních věcí. Nezdá se nám však, že by slib byl míněn upřímně. Pro nás spisovatele není již jiné cesty. Nikdo z nás nemůže se vracet, i kdyby snad chtěl. Po tom, co jsme od ledna prožívali, žádný návrat není již možný.

Chceme a musíme mluvit. Máme na to právo, které nám připomínají i naši čtenáři, náš lid. Lhát nebudeme a nemůžeme. A bude-li nám dáno na vybranou, rozhodneme se raději pro ticho a mlčení.

Tím končím.

Zbývá jen ještě jedna povinnost, a ta je radostná. Chceme pozdravit přátele, kteří jsou nám nejbližší a které milujeme. Básníky a spisovatele slovenského národa.

Tiskneme jim ruce a přejeme jim mnoho úspěchů v nové republice slovenské. Nikdy nám nebyli bližší než v těchto a minulých dnech. A já věřím, že toto přátelství, delší než naše paměť i naše životy, nebude porušeno nikdy a ničím.

(listopad 1968)